

Literatura:

Apostolska uredba Ivana Pavla II. od 25. siječnja 1983. »*Sacrae disciplinae leges*«, u AAS LXXV/1983, pars I, str. VII-XIV. Ovdje citiram prema prijevodu: Nikola Škalabrin, *Zakone svete discipline*, u *Vjesnik đakovačke biskupije*, 1983, br. 3 (ZSD).

Svesci, br. 51.

Bogoslovska smotra LIV/1984, 2-3.

S. VUČEMILO, *Uvod u kanonsko pravo*, pro manuscripto, Makarska 1975.

Il nuovo codice di diritto canonico, Roma 1983.

La nuova legislazione canonica, Roma 1983.

Il diritto nel mistero della Chiesa, I, Introduzione, Roma 1979.

K. WALF, *Einführung in das neue katholische Kirchenrecht*, Zürich, Einsiedeln, Köln 1984.

J. BRKAN, *Redovništvo prema novom Kodeksu kanonskog prava*, u *Služba Božja*, XXIII/1983, 4, 354-367.

Código de Derecho Canónico, tercera edición, Madrid 1983.

ADOLFO LONGHITANO, *Chiesa diritto e legge nella Cost. Apost.* »*Sacrae Disciplinae Leges*«, u *Monitor Ecclesiasticus* CVIII/1983, 4, 399-435.

Codex Iuris Canonici in educatione catholica, u *Seminarium* XXIII/1983, 4.

WILHELM BERTRAMS, *Quaestiones fundamentales Iuris Canonici*, Roma 1969.

MILIAN POPOVIĆ, *Elementi teorije prava*, Beograd 1980.

Živan Bezić

ŽUPA I ŽUPNIK U NOVOM CRKVENOM PRAVU

(Važniji pastoralni vidici)

Ograničeni prostor, što ga imamo na raspolaganju, traži od nas da budemo kratki. Ne možemo uzeti na razmatranje čitavu pravnu materiju o župi i župniku donesenu u novom crkvenom zakoniku (CIC 1983). Osvrnut ćemo se samo na ono što je važnije i što predstavlja novost u crkvenom pravu. Pri tome ćemo se pomoći sintetiziranjem gradiva, a ne metodom komentara.

Naš predmet nećemo promatrati s (čisto) pravnog stanovišta, već prvenstveno s pastoralnih vidika. Zanimaju nas samo pastoralne implikacije i pastoralni kontekst novoga kanonskog zakonodavstva o župi i njezinu pastiru.

Župa u novom zakoniku

Stari CIC je bio uvrstio župu u »*beneficia ecclesiastica*« i tretirao je pod tim vidom. Novi CIC je, hvala Bogu, obračunao s beneficijima i sad imamo sasvim novu definiciju župe: »*Paroecia est certa communitas christifidelium in Ecclesia particulari stabiliter constituta, cuius cura pastoralis, sub auctoritate Episcopi dioecesani, committitur parochi, qua proprio eiusdem pastori*« (c. 515).

Što je dakle bitno za pojam nove župe?

1. da je ona određena *zajednica kršćana*;
2. da je osnovna i stalna struktura biskupije;
3. da joj je glavna svrha dobro duša i, prema tome, glavni zadatak dušobrižništvo;
4. da joj stoji na čelu župnik kao vlastiti pastir;
5. da župnik upravlja župom pod autoritetom biskupa.

Ova je posljednja četiri elementa župe poznavao i stari *Kodeks*. Novi zakonik shvaća župu u prvom redu kao »određenu zajednicu kršćana«, dakle kao jedan dio naroda Božjeg. Župa nije neka juridična, teritorijalna ili upravna jedinica, nego primarno *vjerska*, tj. kršćanska *zajednica*. To osobito naglašujemo i takvo nas poimanje župe naročito veseli. Cno se oslanja na mišljenje Koncila da je župa »*congregatio fidelium localis*«.

Dakako, da je župa također i pravno tijelo te uživa status pravne osobe (kan. 515, § 3), što do sada nije bio slučaj.¹ Svaka je župa odsada javno crkveno pravno tijelo, nekolegijalnog tipa. Pravni zastupnik joj je župnik, a u župničkoj ekipi moderator.

Osnivanje, raščlanjivanje, mijenjanje i ukidanje župa isključivo je pravo dijecezanskog biskupa. On će to činiti u suglasnosti sa svojim prezbiterijalnim vijećem (kan. 515, § 2).

Svaka biskupija treba da se dijeli na župe kao svoje temeljne jedinice (kan. 374). To je u skladu sa zaključkom II. vat. sabora koji župama daje prednost pred ostalim oblicima bazičnih zajednica. Po riječima Koncila, one »*quadammodo repraesentant Ecclesiam visibilem per orbem terrarum constitutam*«. ²

Kao temeljni kriterij pri omeđivanju župa valja da bude *načelo teritorijalnosti*: vjernici istog boravišta pripadaju istoj župi, ako je to

¹ U starom pravu je pravno tijelo bila »*fabrica ecclesiae*« ili župni beneficij.

² *Sac. Concilium*, 42.

moguće. »*Paroecia regula generali sit territorialis*« (kan. 518). Gdje to nije moguće zbog raslojenosti pučanstva, kao pomoćni kriterij služi osobno stanje vjernika s obzirom na jezik, obred, narodnost ili neki drugi izuzetni položaj (bolest, vojna služba, zanimanje, raseljenost i sl.). U tom slučaju imamo personalne župe ili, kako ih još zovu, kategorijalne i funkcionalne.

Teritorijalne ili, prema potrebi, personalne župe valja da budu idealni i redoviti oblik dušobrižništva u biskupiji. A što onda ako to nije moguće, ako prilike nisu zrele ili ako jedna vjerska zajednica nema sve uvjete za samostalan život? Za taj slučaj *Kodeks* je predvidio osnivanje *pažupa* (*quasi-paroecia*, kan. 516). One se najčešće oblikuju u misijama, ali ih ima i u našim evropskim razmjerima, gdje u raznim zemljama nose različita imena: kuratije, kapelanije, vikarije, rektorati, ekspoziture i sl.

Pažupe su stvarno i pravno izjednačene župama, a pažupnici župnicima, osim ako nije za pojedini slučaj drukčije određeno. Naši svećenici u inozemstvu, koji imaju na brizi svoje sunarodnjake-migrante, obično nose naslov misionari, a njihova vjerska zajednica ima naziv »*missio cum cura animarum*«.

Još imamo dvije novosti u vezi sa župom. Prva je kolegijalna uprava župe ili *župnička ekipa*.³ Kada to traže posebne prilike — novi CIC ne navodi koje — biskup može povjeriti upravu jedne ili više župa skupini svećenika koji rade ekipno i solidarno sve pastoralne poslove (*in solidum*, kan. 517). Na čelu takvoga župničkog tima stoji moderator, koji predstavlja ekipu i snosi glavnu odgovornost pred natpaštirom biskupije.

Za volju suvremenih zahtjeva grupne dinamike ovdje je novi zakonik malo olabavio staro evanđeosko načelo »*unus pastor et unum ovile*«. I do sada je jedan župnik mogao upravljati s više župa ako je to bilo potrebno. No, samo jednoj župi je bio titularni župnik, ostalima pak ekskursor, i to uvijek kao pojedinac. Sad se evo jedna, pa čak i više župa, povjerava nekolicini pastira. Doduše, *Kodeks* ih ne zove župnicima, već samo svećenicima, ali svi oni imaju sva prava i dužnosti župnika. No, ipak i ovdje načelo jednog pastira spasava uloga moderatora u ekipi, a CIC na drugom mjestu ponavlja pravilo o jednoj župi i jednom pastiru (kan. 526: *In eadem paroecia unus tantum habeatur parochus aut moderator... reprobata contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio*).⁴

³ Ne valja: župska ekipa. U župi može biti više ekipa, sastavljenih od klerika i laika, i kad rade na župskoj razini, sve su one župske. Župnička ekipa je samo jedna i sastoji se jedino od prezbitera-župnika koji solidarno upravljaju jednom ili više župa.

⁴ Većina komentatora smatra da jedan svećenik može biti pastor proprius samo jednoj župi (N. Ruf, *Das Recht der Katholischen Kirche*, Herder, Freiburg 1983, str. 142), ali ima i drugih koji drže da jedan svećenik može biti parochus proprius više župa (*Pastoral.theologische Quartalschrift*, br. 2, g. 1984, str. 213, ili H. Paarhammer, *G. Fahrnberger, Pfarrei und Pfarrer im neuen CIC*, Herold, Wien 1983, str. 40).

Novi CIC strogo poštuje još jedno staro načelo: župa ne može biti bez svećenika kao pastira. Kad se naime nekoj župi ne može dati stalnoga rezidencijalnog župnika zbog nestašice klera, pa je povjerena đakonu ili kojoj laičkoj odnosno redovničkoj osobi koja nema sv. reda, za nju biskup mora imenovati posebnog svećenika koji će posjedovati sve župničke ovlasti (kan. 517, § 2) i u nju će navraćati barem povremeno i prema potrebama.

Druga novost sadašnjeg *Kodeksa* jest odredba da unaprijed jedna pravna osoba ne može biti nosilac župske titule: »*Persona juridica ne sit parochus!*« (520, još 510). Prema tome, odsada više ne mogu biti župnicima ni kaptoli ni samostani svećenika redovnika. *Nema više inkorporacije* župe nekoj crkvenoj ustanovi ili redovničkoj zajednici. Dakako, župnikom može biti i kanonik i prezbiter-redovnik, ali samo u svoje vlastito ime ili kao moderator župničke ekipe.

Dušobrižništvo jedne župe biskup može i unaprijed povjeriti nekoj kleričkoj redovničkoj družbi te svećeničkom udruženju apostolskog života, trajno ili na određeno vrijeme. To se čini putem pismenog ugovora u kojemu će biti točno navedene obostrane obaveze.

A tko su pripadnici jedne župe? Prema definiciji župe (*certa communio christifidelium stabiliter constituta*), njezini članovi, tj. župljani, jesu svi kršćani stalno nastanjeni na jednom određenom teritoriju. Načelno govoreći, to su svi kršteni vjernici nekog područja, dakle i nekatolici. Staro je, naime, načelo da svaki kršćanin mora imati vlastitog pastira, a valjano kršteni vjernik načelno pripada jednoj jedinoj pravnoj Crkvi. No, u praksi naši su župljani prvotno članovi Katoličke crkve. Za ostale ćemo se kršćane brinuti ukoliko nam je to moguće i ako to oni žele. Naše se poslanje odnosi i na sve ostale ljude naše župe, makar bili i nekršteni. Gospodin nas je poslao svim ljudima dobre volje. Župnik je ujedno i poslanik, misionar.

A koji su katolici naši župljani u strogom smislu riječi? Po načelu zavičajnosti, na kojemu župa počiva, svi koji imaju trajni ili privremeni boravak u našoj župi.⁵ Svi oni imaju pravo na našu duhovnu pomoć. Pravno mogu biti izuzeti od naše duhovne vlasti pripadnici personalnih župa, članovi izuzetih redova, bogoslovi i sjemeništarc.

Pastir župe

Stara definicija župnika je također doživjela promjenu. Ona je glasila: »*Parochus est sacerdos vel persona moralis cui paroecia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate.*

⁵ Trajni boravak (*domicilium*) stiče se nakon 5 godina stanovanja u župi ili i s manje ako se ima nakana tu stalno boraviti. Privremeni boravak (*quasidomicilium*) postiže se s namjerom boravka od 3 mjeseca ili poslije 3 mjeseca stvarnog boravka (kan. 102).

exercenda« (Stari CIC, kan. 451). Sad više u novom zakoniku ne postoji izraz »*persona moralis*« osim za Opću Crkvu i Sv. Stolicu. Mjesto njega se upotrebljava termin »*persona iuridica*« a, kako smo vidjeli, nikakva pravna osoba unaprijed ne može biti župnikom.

Nova kanonska odrednica župnika je duga i opisna (kan. 519). Evo njezinih glavnih elemenata:

- župnik je *vlastiti pastir* njemu povjerene župe;
- on se nalazi pod vlašću dijecezanskog biskupa, s kojim je pozvan na sudjelovanje u Kristovoj službi (*ministerium*);
- njemu je povjerena pastoralna briga kršćanske zajednice, koja se sastoji u obavljanju učiteljske, posvetiteljske i vodstvene dužnosti (*munus*),
- u suradnji s ostalim prezbiterima i đakonima,
 - a također i sudjelovanjem kršćanskih laika prema pravnim odredbama.

Što je naglašeno u novoj definiciji? Najprije župnikovo pastirstvo, a ne naslov kao u staroj. Zatim ovisnost o biskupu, kako je to oduvijek bilo. Njegova je pastirska služba potanje opisana već ustaljenom trijadom. Posebno je istaknut duh suradništva kod župnika. Nije on nikakav »paša« u župi, mora surađivati sa svim klericima i laicima svoje zajednice koji su sposobni i spremni da se založe u apostolatu. Suradnja svih pozitivnih faktora u župi je imperativ našeg vremena.

Slijedeći kanoni potvrđuju staro pravilo da župnikom može biti samo prezbiter i opisuju kvalitete dobroga župnika (kan. 521).

Prema preporuci posljednjeg koncila, novi zakonik ne zna za »nepremjestivog župnika«. Svaki je župnik premjestiv prema potrebama pastve i crkvene službe. *Kodeks* ipak želi da uspješni i dobri pastir ostane što dulje uza svoje stado, pa određuje: »*Parochus stabilitate gaudeat oportet*« (kan. 522). Stoga mora biti imenovan »*ad tempus indefinitum*«.

No, da se župnička stalnost ne bi zlorabila, novi CIC dozvoljava da mjesni biskup može imenovati župnike i na određeni vremenski rok ako se s time složi Biskupski sabor. Naš je Biskupski sabor takvu dozvolu već udijelio svim biskupima 21. IX. 1983.,⁶ pa se može očekivati da će župnička imenovanja biti vršena prema mudrim smjernicama našega partikularnog prava.⁷

Imenovanje župnika vrši samo mjesni biskup (iznimno i dijecezanski administrator ako je biskupija ostala bez pastira preko 1 godine, kan. 525), i to »*libera collatione*« (kan. 523). Posebna prava izbora ili predlaganja, gdje ih ima, ostaju na snazi. *Kodeks* preporučuje biskupu da se prigodom imenovanja novog župnika savjetuje s dekanom, sve-

⁶ Usp. Vjesnik splitske nadbiskupije, 1983, br. 6, str. 38.

⁷ Odredbom biskupskog ordinarijata br. 141, od 2. VI. 1967. u splitskoj je nadbiskupiji župnička služba ograničena na 10 do 12 godina.

ćenicima i nekim vjernicima te da izabere najboljega. Redovnike biskupu predlaže njihov provincijal kao i do sada. Primopredaja je i dalje potrebna.

Prestanak župničke službe nastupa na više načina:

1. navršetkom 75. g. života moli se svaki župnik da ponudi ostavku svom ordinariju. Nakon toga stiče pravo na stan i dostojno uzdržavanje (kan. 538, § 3);
2. istekom roka službe (*lapsus temporis*) ako je bio imenovan »*ad tempus*«;
3. dragovoljnom odrekom, učinjenom »*justa de causa*« i od biskupa prihvaćenom;
4. premještajem, koji se vrši prema posebnim propisima navedenim u kanonima 1748 — 1752;
5. uklanjanjem sa službe (*amotio, privatio*). Pošto se ono smatra kaznom, mora biti razložito i pravedno. Za uklanjanje je predviđen kanonski postupak (kan. 1740 — 1747).

Redovnik može biti dignut sa službe ili premješten u svako doba »*ad nutum*« svog ordinarija ili mjesnog oblasnika (kan. 682).

Glavni dušobrižnički zadaci župnika navedeni su već u samoj definiciji, a kanoni 528, 529, 532, 535 opisuju na potanji način pojedine dužnosti. One su uglavnom iste kao i prije, samo što novi zakonik više ističe *suradnju* s biskupom, prezbiterijem i revnim laicima.

Posebne *župničke funkcije* su i nadalje ostale zbog potrebne veze vlastitog pastira s vjernicima. Ipak postoje dvije razlike: jedna formalna, a druga sadržajna. Štari je, naime, CIC te službe nazivao »*functiones reservatae*«, novi jednostavno »*functiones specialiter parochio commissae*« (kan. 530). Sadržajna je razlika u tome što su otpale dvije stare funkcije, a uvedene dvije nove. Svečana pričest bolesnika i oglasi za ređenje i vjenčanja nisu više privilegij župnika. Kao nova prava su mu nadodata: podjela krizme u smrtnoj pogibelji vjernika i svečana misa na blagdane i nedjelje.

Specijalne župničke *dužnosti* — zakon rezidencije i misa »*pro populo*« — ostaju iste i jednako obavezne (kan. 553, 534).

Vrste župnika

1. Svećenika, što smo ga upravo opisali i koji odgovara svim zahtjevima kanonske definicije (kan. 519), zovemo mjesnim župnikom

(*parochus localis*) ili jednostavno — župnikom. To je klasični model, župnik u pravom i punom smislu riječi. On u svojoj župi uživa *potestatem propriam et ordinariam*.

2. No, pošto je život, pa tako i život u Crkvi, jako složen i zamršen, postoje prilike kada jednoj kršćanskoj zajednici koja ne ispunjava sve uvjete za samostalnu župu, ipak treba dati posebnog pastira. Taj će obavljati uglavnom sve župničke poslove, a neće nositi naslov župnika.

Već nam je poznata jedna vrsta takvih zajednica, a to su pažupe (*quasi-paroeciae*). Svećenik koji stoji na čelu takve župe zove se pažupnik (*quasi-parochus*). Kako je pažupa pravno u svemu izjednačena sa župom, tako je i pažupnik kanonski izjednačen sa župnikom.⁸ On uživa sva prava i vrši sve dužnosti pravoga župnika. Na žalost, ni u novom Kodeksu nije potanje preciziran njegov pravni i pastirski status.⁹

3. Treća kategorija župnika prema novom crkvenom pravu jest *moderator* jedne župničke ekipe. Uzevši pojam župnika u širem smislu, mogli bi se nazvati župnicima i svi ostali članovi ekipe, premda ih CIC ne zove župnicima. Stoga ih ni mi nećemo nazvati tim imenom i ograničit ćemo se samo na ulogu moderatora. On je zakonski određen kao legalni vođa i predstavnik čitave pastoralne grupe (kan. 517). Zastupa župnu zajednicu i odgovara pred biskupom za rad svoga tima (kan. 532,543). On usklađuje djelovanje čitave ekipe, nadzire rad subraće, raspoređuje red vjenčanja i brine se za izgovor misa za narod.

Prigodom kanonskog preuzimanja župe moderator je vršilac primopredaje. Dogodi li se da on prestane vršiti svoju službu iz bilo kojeg razloga, »paroecia non vacat«. U tom slučaju preuzima njegovu ulogu najstariji član ekipe po službi, dok biskup ne imenuje njegova nasljednika (kan. 544).

4. Kad bi se dogodilo da jedna župa ostane nenadano bez pastira (zbog njegove smrti, bolesti, nesreće, hapšenja), dok mjesni biskup ne imenuje novog upravitelja župe, župničku službu preuzima: a) župski pomoćnik ako postoji, b) ako je više pomoćnika, stariji po službi, c) ako nema pomoćnika, (susjedni) župnik kojega odredi partikularno pravo (kan. 541).¹⁰ Privremeni upravitelj mora o tome smjesta izvijestiti mjesnog ordinarija.

Takvo je stanje, razumije se, samo provizorij. Župa mora dobiti svoga stalnog i redovitog pastira. To pravilo vrijedi i onda ako je legalni župnik spriječen i drugim kakvim razlozima: izgonom, putovanjem, dopustom, odrekom, premještajem, uklanjanjem ili bilo kak-

⁸ H. Hack i H. Heinemann u knjizi *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Pustet, Regensburg 1983, str. 389,396.

⁹ H. Schwendenwein drži da kanonski položaj misionara za strane radnike u inozemstvu (*missio cum cura animarum*) oscilira između župe i pažupe. Izgleda da bi ipak više odgovarao položaju pažupe (*Das neue Kirchenrecht*, Styria, Graz 1983, str. 574, bilj. 6).

¹⁰ Stari CIC je određivao da bude »*parochus vicinior*« (c. 472), a novi to prepušta partikularnom pravu. Stoga bi svaka biskupija trebala donijeti posebne propise za ovaj slučaj.

vim, zakonitim ili nezakonitim, napuštanjem službe. U takvim prilikama, ako nije moguće odmah imenovati novoga župnika, biskup će postaviti *župskog administratora* (kan. 539-540). Dvije su okolnosti, dakle, odlučne za imenovanje administratora: ili »*paroecia vacat*« ili je »*parochus impeditus*«.

Kako je razvidno, u naziv administratora novi je zakonik sabrao tri razna pojma iz staroga prava: *vicarius oconomus*, *vicarius substitutus* i *vicarius adiutor*. Je li to sažimanje najsretnije rješenje? Je li pojam ekonoma, dakle upravitelja župe, istovjetan s pojmom zamjenika spriječenog župnika? Upravitelj bi trebao upravljati župom koja je bez titularnog župnika (dakle, *vacans de jure*), a zamjenik onom župom koja nije pravno ispražnjena, ali jest činjenično (*de facto*). Ne bi li bilo bolje da se pojam župskog upravitelja i župskog zamjenika i nadalje razlikuje kao i dosad?

Tu razliku na neki način predstavlja i sam novi CIC kad u kan. 540 veli da administrator ne smije ništa učiniti što bi bilo na štetu župnikovih prava te da, po završetku službe, mora župniku položiti račun o upravljanju. Tu je administrator očito samo zamjenik odsutnog ili spriječenog župnika. Ako pak župa uopće nema niti imenovanog župnika, dakle je i *de jure* ispražnjena, kako će moći polagati račun pred nepostojećim župnikom? ¹¹ Razliku među zamjenikom odsutnog župnika i administratorom pretpostavlja i kan. 549.

Upravitelj ima sva prava i dužnosti župnika ako biskup ne odredi drukčije (kan. 540). Da u njegove dužnosti spada i rezidencija, razumije se samo po sebi. No, ako je upravitelj samo zamjenik odsutnog župnika, mora li još i misiti *pro populo*? To se ne bi moglo zaključiti samo po sebi.¹²

5. Kako su pažupnik, moderator i administrator u svemu izjednačeni s mjesnim župnikom, to sve njih možemo mirne duže smatrati stvarnim župnicima. Ali u crkvenom pravu postoje još dvije kategorije dušobrižnika koji su vrlo blizu pravom župniku, ali ipak nisu označeni kao »*pastores proprii*«. To su samostalni kapelani i župski povjerenici.

Samostalnim *kapelanom* Crkva naziva svećenika kojemu je povjerena stalna pastoralna briga jedne vjerske zajednice koja nije župska ili grupe kršćana koja se nalazi u posebnim životnim okolnostima (kan. 564).¹³ Imenuje ga biskup a dužan je obavljati sve pastoralne i

¹¹ Ako je župa prazna samo *de facto*, non *de jure* (*parochus impeditus* vel *absens*), onda je administrator samo zamjenik župnika. Ako je župa prazna *de jure*, non *de facto* (*parochus destitutus sed nolens se submittere*), onda ne može biti govora o zamjeniku. *Paroecia vacante et de jure et de facto*, nastupa potreba upravitelja do imenovanja novog župnika. — Potrebu sličnog razlikovanja uočila je i austrijska biskupska konferencija pa je uvela ovu terminologiju: 1) administrator je zamjenik spriječenog župnika, 2) substitut je zamjenik zakonito odsutnog župnika, 3) a provizor je privremeni upravitelj sede *paroeciali vacante* (H. Paarhammer, *op. cit.* 55).

¹² Prema kan. 549 čade se zaključiti da je administrator dužan misiti za narod, a zamjenik odsutnog župnika to nije.

¹³ Zapravo sam riječ »samostalni« nadodao ja da se bolje razlikuje od župskog pomoćnika, koji se obično naziva kapelanom, premda mu CIC taj naziv nikada ne pripisuje. Takav kapelan je za CIC samo »*vicarius paroecialis*«.

bogoslužne poslove potrebne toj zajednici prema općem i lokalnom pravu. Obično se kapelani imenuju za bolnice, tamnice, domove, vojnike, nomade, putnike, seljenike, turiste i laičke crkvene redove. Bolnički, tamnički i pomorski kapelani smiju odrješivati od cenzura *laetae sententiae* koje nisu pridržane ni deklarirane (kan. 566). Za vojne kapelane vrijede posebni propisi doneseni u dogovoru s državom u kojoj služe. Samostalni kapelan nije podvrgnut mjesnom župniku, ali se mora truditi da djeluje u potpunoj slozi s njime.

6. Župskim *povjerenikom* zovem posebnu kategoriju dušobrižnika koja je, doduše, našla svoje mjesto u novom *Kodeksu* (kan. 129,517), ali ne još i svoje posebno ime. Radi se o đakonima i laicima kojima je, zbog nedostatka prezbitera, povjerena na upravnu brigu jedne ili više župa. Takve vršioce dužnosti župnika nazivam povjerenicima jer ne mogu biti župnici niti samostalni upravitelji župa kao ni samostalni kapelani, premda im je župa povjerena u svim onim poslovima koje mogu vršiti laici u Crkvi.

Napominjem da i takve župe moraju imati svoje župnike u osobi jednog svećenika (kan. 517). No, pošto ovaj ima na brizi druga zaduženja, goleme teritorije ili više župa, pa ne može biti stalno prisutan u svakoj župi, redoviti pastoralni posao obavljaju svećenici (đakoni, redovnice ili laici). Oni od biskupa dobivaju najšire moguće ovlasti, a ne mogu obavljati samo striktno prezbiteralne službe. U ovakve povjerenike se ne ubrajaju razni laički pastoralni pomoćnici i suradnici, već samo oni nesvećenici koji gotovo samostalno djeluju na župama gdje je prezbiter stalno odsutan.

Samostalni župski povjerenici dijele sakramente i sakramentale koliko im dozvoljava njihova služba, vode bogoslužje, propovijedaju, administriraju župskim uredom, upravljaju crkvenom imovinom i posvršavaju sve ostale vjerske poslove svoje zajednice. Novi CIC im povjerala i delegaciju za vjenčavanja ako im je dadne biskup uz pristanak Biskupske konferencije i Sv. Stolice (kan. 1112). U tom slučaju su i oni *testes qualificati Ecclesiae*.

Župnikovi suradnici

U duhu koncilske ekleziologije novi CIC naročito preporučuje kolektivnu brigu za duhovno dobro vjernika te župnicima stavlja na srce smisao za *suradnju*. Zato što u današnjim prilikama sam župnik nikako ne može dospjeti obaviti sve poslove što ga čekaju i zadatke što se gomilaju, novi nam je crkveni zakonik predvidio razne pomoćnike. Uglavnomi ih možemo razvrstati u pojedinačne (osobne) i kolektivne suradnike.

Osobni ili pojedinačni suradnici župnika jesu:

1. *Župski pomoćnik (vicarius paroecialis)* ili, kako se pučki, dakle nestručno, kaže »kapelan«. Taj može biti samo prezbiter i daje se kao pomoć župi, ne župniku (stoga se i zove *vicarius paroecialis*, a ne *parochi!*). Prema potrebi, vikara može biti i više. *Vicarius, cooperador ili pomoćnik* može biti dodijeljen jednoj ili više župa, samo za pojedine dijelove i zadatke u župi, kao i za čitav pastoral (kan. 545). Djelokrug njegova rada određuju: a) opće crkveno pravo, b) posebno lokalno pravo, c) dekret biskupa i d) župnikove odredbe. Opće pravo mu priznaje jurisdikciju za ispovijedanje i propovijedanje, ali ne i za vjenčavanja. Nju mora dobiti izričito ili od ordinarija ili od župnika, za pojedine slučajeve ili za stalno (kan. 1108,1111).

Novi je zakonik bogatiji u kanonima kad se radi o župskom pomoćniku (sad čitavih 8 kanona!). Kako ih nije moguće sve obraditi na ovome mjestu, trebalo bi »kapelanskoj« službi posvetiti zasebno predavanje.

2. Poseban slučaj pomoćnika je *župnička ekipa* oko mederatora. Premda su svi članovi župnici »*in solidum*«, ne može se svaki za sebe smatrati župnikom. Svi pak moraju imati svojstva dobrog pastira. Kod primopredaje ih zastupa moderator a oni polažu ispovijest vjere. Mogu opskrbljivati jednu ili više župa. Svi imaju jednaka prava i dužnosti, ali »*sub directione moderatoris*« (kan. 543). To važi i za pravo vjenčavanja. Svoje poslove dodjeljuju dogovorno, a sve ih veže dužnost rezidencije i mise pro populo. Dužnost boravka u župi ih obavezuje pojedinačno, a mise za narod *in solidum*, tako da se svi izmjenjuju u aplikaciji mise prema međusobnom rasporedu.

3. Premda o njemu u CIC-u nema govora, a i u nas je rijedak slučaj, među suradnike župnika možemo ubrojiti i tzv. *subsidijsara*. To je svećenik koji obavlja neku samostalnu službu, bilo crkvenu bilo civilnu (npr. kateheta, profesor, državni namještenik), živi na teritoriju župe i stvarno pomaže župniku u njegovu dušobrižničkom radu. Njegova se suradnja može temeljiti na kanonskoj misiji ili na osobnom sporazumu sa župnikom. Često puta u takve suradnike spadaju i rektori crkava, samostalni kapelani i katehete, penzioneri, svećenici studenti i redovnici-prezbiteri. Za njih je to prigoda da obavljaju svoju svećeničku službu, a za župnika su dragocjena pomoć.

4. Župnikov suradnik po pozivu je svaki *đakon*. Ovdje moramo razlikovati da li se radi o privremenom đakonu, tj. onome koji se sprema za prezbiterat, ili o stalnome koji to ostaje za čitav život. Privremeni đakon je dužan pomagati u župi onoliko koliko mu dozvoljava njegov stupanj sv. reda, ali uvijek pod nadležnošću župnika ili upravitelja crkve u kojoj služi. Stalni đakon ima svoj posebni kanonski status, određena prava i dužnosti te stalnu kanonsku misiju od ordinarija. Kad je dodijeljen u službu jedne posebne župe, onda je surad-

nik župnika i pod njegovim vodstvom. Đakon je vrlo pogodna osoba da upravlja nekom crkvenom zajednicom kad ova ne može imati svoga posebnog župnika-prezbitera.

5. Naposljetku, među dragocjene suradnike župnika spadaju također i *odabrani laici*. To su oni vrijedni župljani koji jedan dio svog vremena ili čak i čitav život posvećuju Crkvi. Oni pomažu na svim mogućim sektorima crkvenog života. Neki od njih su braća laici iz neke redovničke družbe, članovi svjetovnih instituta, a najčešće sestre redovnice. Hvala Bogu, sve više raste i broj svjetovnjaka koji se djelomice ili potpuno angažiraju u apostolatu. U posljednje vrijeme je dosta česta i pojava malih crkvenih skupina ili čitavih vjerskih pokreta koji se oduševljavaju za kraljevstvo Božje.

Među angažiranim svjetovnjacima moramo napose istaknuti one koji su se potpuno stavili na raspolaganje Crkve i preuzeli razne pastoralne službe kao svoje životno zvanje. U nas ih je malo, ali u inozemstvu, gdje mogu biti od Crkve i materijalno zbrinuti, sve više. Toliko ih je da i njima prijeti nezaposlenost. Obično završe teološke studije na fakultetu ili kojem crkvenom institutu te dobivaju kanonsku misiju na razini župe, dekanata ili biskupije (*Laientheologen, Pastoralreferenten, Pastoralassistenten*). Neki rade pojedinačno a neki u timovima. Poneki i sami upravljaju nekom crkvenom zajednicom.

Među kolektivne suradnike župnika možemo ubrojiti:

1. *Crkovinarstvo* ili, kako ga sad zove novi CIC »*consilium a rebus oeconomicis*« (kan. 537,532). Crkovinarstvo je propisano *Kodeksom* i mora postojati u svakoj župi. Zadaća mu je da skupa sa župnikom upravlja crkvenom imovinom. Može postojati kao samostalno tijelo ili se uklopiti kao posebna sekcija u župsko pastoralno vijeće.

2. Drugi kolektivni suradnik je upravo spomenuto *župsko pastoralno vijeće (consilium pastorale)*. Ono nije naređeno općim pravom nego samo preporučeno, ako to nađe za shodno dijecezanski biskup (kan. 511). U našoj nadbiskupiji je naređeno odredbom ordinarija.¹⁴ Tamo gdje postoje župska pastoralna vijeća, moraju imati izrađen statut i pravilnik rada, odobren od ordinarijata. Vijeće je savjetodavni organ župnika, kojemu župnik stoji na čelu. Mora ga konzultirati barem jednom godišnje. Po svom sastavu neka bude predstavnik svih slojeva vjerske općine.

3. Kodeks predviđa kao pastoralne suradnike i brojna katolička, odnosno *crkvena udruženja* (kan. 298-329). Ona se osnivaju u vjersko odgojne svrhe, ali redovito imaju i apostolske zadatke, kao npr. katolička akcija. Mogu biti klerička ili laička, te isto tako i miješana, službenog ili privatnog značaja.

¹⁴ Odlukom od 28. II. 1967, br. pov. 651, g. 1967.

Posebno značenje za župski pastoral imaju svjetovni instituti (kan. 710-730) i družbe apostolskog života (kan. 731-746) koje se potpuno posvećuju apostolskom djelovanju u svijetu. Bilo kao pojedinci, bilo kao cjelina, članovi tih instituta i društava po svom su pozivu najbolji suradnici svog pastira.

* * *

Tako smo ukratko prikazali mjesto i ulogu župe u novom crkvenom pravu. Isto tako smo razmotrili lik župnika i njegovih suradnika prema novom *Kodeksu*. Posebno su nas zanimale novosti koje nam je *Kodeks* donio na pastoralnom polju. No, te nas novosti nisu zanimale samo zato što su novosti, već zato da ih možemo što prije i što bolje prenijeti u svoju pastirsku praksu.